

אפלפלד מדבר

את שנות ילדותו עבר הסופר אהרן אפלפלד בשתיקה. ילד יתום במחנה וביערות באירופה במלחמת העולם השנייה. לאט-לאט הפכה השתיקה לשפה. הפתיחה אפשרה לו להחיות את ההורים ואת הילדות

חמישים שנה, ובה הוא כותב את ספריו. בחדר הזה גם אני מוכרחה לדבר יותר בשקט.

● **אילו (איזה) זכרונות לקחת אתה מבית אבא? "גורשתי מהבית בגיל שמונה, אחרי שאמי נרצחה. חייתי בגטו ובמחנה. גיל שמונה הוא גיל עם המון זכרונות וגם בלי זכרונות. אתה זוכר דברים הקשורים בחושים, ומעט מאוד דברים שקשורים באבסטרקציה (דברים מופשטים). קלטתי המון תמונות, בלי להבין את משמעותן, ולקח לי הרבה מאוד שנים להתבונן (להסתכל, לראות) בתמונות ולהבין מה קרה באותן שנים".**

● **אתה מרבה לדבר על ההתבוננות. ספר לי על ההתבוננות הזו שלך.**

"כיוון שהייתי במחנה וביערות, העולם התחתון (עולם הפשע) אימץ אותי, ואני הייתי צריך ללמוד להתבונן בבני-אדם ולראות על מי אפשר לסמוך. להתבונן ולהקשיב. כל שנות המלחמה לא דיברתי אלא הקשבתי והתבוננתי".

● **אמרת שבזמן המלחמה בל מלה מיוותרת, אבל בשתיקה שלך היה עוד משהו.**

"כיוון שאת שנות הילדות שלי עברתי בשתיקה, כשנגמרה המלחמה קשה היה לי לדבר, ואז לאט-לאט הפכתי את השתיקה לכמעט שפה, כי גם השתיקה היא שפה. לפעמים שפה יותר עמוקה מהשפה המדוברת".

לדאוג לעצמו ביצרות ובתוך עולם של זונות וגונבי סוסים.

אחרי המלחמה, ב-1946, והוא בן שלוש-עשרה וחצי, עלה אהרן ארצה עם עליית הנוער, ונשלח אל חוות לימוד חקלאית בירושלים. בשנת 1950 התגייס לצבא, ולאחר שנתיים החל ללמוד באוניברסיטה העברית בירושלים ספרות עברית וידיש.

אפלפלד זכה בפרסים חשובים, ביניהם פרס ישראל לספרות יפה בשנת 1983. הוא נשוי ואב לשלושה.

לקחתי אתי את הספר האוטוביוגרפי של אפלפלד "סיפור חיים" (הוצאת כתר, 1999), ועליתי לירושלים. קירות החדר העבודה של אפלפלד מרופדים (מכוסים, מלאים) בספרים, שכאילו שומרים עליו מפני רעש החיים שבחוץ. אפלפלד מדבר לאט ובקול חרישי. אור אחרון של יום מלטף את מכונית הפתיחה, שמלווה אותו

בבית נחבא בין שיחים ועצים במבשרת-ציון, בפאתי (בקצה, ליד) ירושלים, גר הסופר אהרן אפלפלד. הוא אינו אוהב שקוראים לו סופר השואה, אבל מאז שנת 1962 כתב למעלה משלושים ספרים, וכמעט כולם עוסקים בשואה. הספרים תורגמו לשפות רבות, אפילו לסינית ולִיפנית.

אפלפלד, יליד 1932, צ'רנוב'ץ', בוקובינה, גדל בבית תרבותי ומתבולל (התבוללות - אסימילציה), כבן יחיד להוריו. את ימי הקיץ בילה בבית סבתו וסבו בכפר בקרני הקרפטים. בן שמונה היה כשהגרמנים נכנסו לעיר הולדתו ורצחו באכזריות יהודים רבים, בתוכם את אמו. אהרן הקטן התחבא בשדה תירס מאחורי ביתם, וכך ניצלו חייו.

יחד עם אביו צעד למחנה המוות טרנסניסטר'יה, ולאחר שהופרד מאביו נאלץ (היה צריך) הילד בן התשע

● **האם תהליך ההיקלטות שלך בארץ ובניית הזהות קשורים להתנתקות מהעולם שעזבת מאחוריה? האם זה קורה בד בבד (באותו זמן, ביחד)?** "שנים הייתי אדם בלי זהות ברורה, אך ברגע שמיקמתי את עצמי (מצאתי את מקומי) ויש לי הורים וסבים, ואני נמצא בתוך קלל (מקום ריק) שיש בו תרבות, אני שוב לא אדם שצריך להיקלט; אני כבר יצור משל עצמי. אין לי צורך בהיקלטות. רק אדם שמאבד את זהותו מחפש באופן תמידי היקלטות.

אני אימצתי את הזהות היהודית; אני ראשית כל יהודי. אני מדבר עברית וכותב עברית מפני שאני יהודי ומחובר להיסטוריה היהודית. היהודי הוא אדם שיש מאחוריו היסטוריה ארוכה, והיא פזורה על פני יבשות. יהודי הוא אדם שיש לו נסיגות חיים רבים, על פן הנהגות הזו היא הרבה יותר רחבה מהזהות הישראלית הצרה. אני רבך בה מאז שגיליתי שאני יהודי.

זה קרה באותן שנים שהתחלתי לכתוב וללמוד באוניברסיטה, ושני הדברים האלה התחברו. ברגע שגיליתי שאני יהודי, כמו הוריי וכמו הסבים שלי, ואורח (דרך) המחשבה שלי דומה לשלהם, זה היה בשבילי גילוי ושמחה".

● **ספר לי על ירושלים שלך; אני יודעת שיש לך יחס מיוחד לעיר הזאת.**

"אני גר כל השנים בירושלים; זה הפך להיות הבית שלי. בשבילי היא לא מונומנט היסטורי; אני אוהב את האבנים, את האור, את בני האדם, את החברה הרב-גונית: חילונים, דתיים, ערבים, עולים חדשים, חברה מאוד מגוונת, ואני אוהב לשבת בתיקפה ולהתפונן בהם."

כשאפלפלד מסיים את דבריו, אני מבינה טוב יותר למה הוא התכוון כשאמר "אני ראשית כל יהודי".

דני עמיחי-מיכלין

"אני באתי ארצה בן שלוש-עשרה וחצי בלי הורים, בלי השכלה. סיימתי אך ורק כיתה א'. הייתי צריך לשאול את עצמי מי אני, למה אני בארץ הזאת. אלה שאלות אלקנטריות. זו הזהות שלי."

שממנו אני לוקח את כוחות הנפש שלי, כמו שאמר ביאליק".

● **ספר לי על קשיי הקליטה שלך בארץ.**

"באותן שנים בחוה ואחר-כך בצבא היה עלי למעשה לבנות את האישיות שלי. אני באתי ארצה בן שלוש-עשרה וחצי בלי הורים, בלי השכלה. סיימתי אך ורק כיתה א'. הייתי צריך לשאול את עצמי מי אני, למה אני בארץ הזאת, בחוה הזאת. אלה שאלות אלקנטריות (פסיסיות, ראשוניות). זו הנהגות שלי. ברור שכמו כל בני דורי, גם אני רציתי להיות גבוה, בלונדיני, נהגתי ללמ"ח; אבל הרגשתי שיש לי עולם שקשה לתת לו ביטוי, כי לא היתה לי שפה ולא היתה לי השכלה. הייתי צריך לקבוע מי אני. ברור היה לי שאני לא עוץ ולא יפתח, אלא משהו אחר. הפתיחה עזרה לי לבנות את הזהות שלי."

בספרו "סיפור חיים", עמ' 102, אומר אפלפלד: "מאז בואי ארצה שנאתי את אלה שכפו עלי (הכריחו אותי) את הדיבור העברי; ועתה, עם מותה של שפת אמי, גברה איבתי אליהם (התחזקה השנאה שלי אליהם). ברור שהאיבה אינה משנה מצב, רק מבליטה (מתחזקת ומראת) אותה, והמצב ברור היה, כחנותך בספיני: אני לא פאן ולא שם. מה שהיה לי – ההורים, הבית ושפת אמי – אבד לי לעולמים (לתמיד), והשפה הזאת, שהבטיחה להיות שפת אם – אינה אלא אם חורגת (אם לא אמי-תית)".

● **בספרך "סיפור חיים" יש קטע שמבחר את דבריך: "את החשד (כמו פחד) ממלים הבאתי משם. רצף מלים רהוט (ברור ו"נקי") מעורר בי חשד. אני מעדיף (רוצה יותר) את הגמגום (דיבור לא ברור, עם הפסקות). בגמגום אני שומע את החיפוף (חיבור לא נכון) ואת האי-שקט... את הרצון להושיט לך משהו פנימי. משפטים חלקים, רהוטים, מעוררים בי הרגשה של אי-ניקיון, של סדר המחפה על (מסתיר) ריקנות" (עמ' 95).**

● **למלים שלא יכולת לדבר אותן מצאת דרך ביטוי אחרת, הפתיחה.**

"ראשית, לכתיבה היה בשבילי פן (פנים, צד) קיומי (שאי אפשר להיות ולהתקיים בלעדיו). במלחמה איברתי את הוריי, נשארתי יתום (בלי הורים) ומחוסר כל. איברתי את שפת אמי, איברתי את הבית, את הסבים שלי, את הרחוב. השאלה היתה איך אני בונה לי בית משלי.

ב-46, אחרי המלחמה, באתי לארץ ואמרתי לי 'שכח מה שהייתי, באנו ארצה לבנות ולהיבנות'. אבל אני הרגשתי שבלי שפת אמי ובלי ההורים שלי ובלי הבית שלי – הקיום שלי יהיה קיום רופף (לא בטוח, לא מספיק חזק).

הכתיבה אפשרה לי להחיות את ההורים שלי ואת הילדות שלי, וכיוון שלא היתה לי שפה אחרת, עשיתי זאת בעברית. זה היה צורך קיומי עבורי, כי אדם לא יכול לחיות חיים משמעותיים בלי הורים ובלי התרבות שהם נטעו בו (כמו שמכניסים עץ לאדמה).

● **אם כך, לזיכרון יש תפקיד חשוב מאוד בתחיה.** "בני דורי באו ארצה והרחיקו (הרחיקו והשפחו) את הזכרונות שלהם. אני, על כל פנים, הבנתי מיד שלא אוכל להרחיק את הזכרונות שלי. הזיכרון בשבילי הוא המעיין שממנו אני שואב תעצומות נפש (הוא המקור